

BIZALOM

Havonta kétszer megjelenő szemle,

a világ folyásáról és az ember alkotásairól.

22. szám.

VIII. évfolyam.

1937. november 15.

Levél a tanítómhoz.

Írta: Csurka Péter.

Kedves tanító úr!

Itt vagyok a temetőben, itt állok süppedt sírjánál, áldom kedves emlékét és derűsen mosolyogva állapítom meg, hogy nagyszerű ember volt Maga, míg itt fenn járt a földön, kedves jó Tanító úr!

Mert — míg Kemece, a községi írnok, megtanult kitűnően ferblizni, az adóügyi jegyzőnek a horgászás volt a szenvedélye, Csákvári, a fiatal káplán, irdogált a pesti ujságokba, Csigolya gyógyszerész segéd úr stiglinceket, csizeket fogdosott össze, Aranyosi a járásbíróasztól, találmányokon törte a fejét (fogadkozott, hogy nem hal meg addig, míg a perpétuum mobilét fel nem találja s akkor Edison, Marconi és a többi nagyfejű meg se látszanak mellette a tudományos világban) Barányai, a kis banknak a könyvelője operákat komponált. (Itt hagylak benneteket, csak a híreimet fogjátok hallani!) Egyszóval mindenki csinált valamit, volt valami mellékfoglalkozása, így magának is volt édes Tanító úr, mert maga megtanult suttymban csizmát és cipőt talpalni.

Hát ez gyönyörű dolog volt. Megtanulta a mesterséget magánszorgalomból, éjnek idején. És azért tanulta meg — és ez mindennél gyönyörűbb — mert nyolc drága kékszemű virágja volt magának tanító úr, nyolc életerős, kacagó, futkározó gyereke, három fiú, öt lány, olyan szépek voltak, mint a ragyogó orgonasíp a templomban, amit annyiszor elcsodáltam gyerekkoromban, mint a maga „orgonasípját,” drága Tanító úr. És ennek az orgonasípnak egy esztendőben legalább nyolc pár cipő kellett, ugyanannyi talpalás, sarkalás, de szegény volt az eklézsia, gyengén tudott fizetni

magának Tanító úr, így aztán bizony sokszor összenéztek a tanítóné asszonnyal, azzal a fehérarcú angyali jósággal — mert lehetne-e más egy nyolcgyermekes anya, mint angyali jóság?... mikor, mondjuk, Janikának kint volt a lába a cipőből, vagy Eszti ke már a cipő kérgét taposta, hát mondom, ilyenkor szomorúan néztek össze a tanítóné-asszonnyal és csóválták a fejüket.

— Hej, hej!... Pedig nincsen cipőrevaló...

Egyszer aztán ilyen hangtalan tanácskozás után kapta magát, Tanító úr, felment a Nagy-utcára Buczik Bálint okleveles cipésmesterhez, aki a mestersége mellett történettudós volt s különösen negyvennyolc és a francia forradalom érdekelte nagyon és roppantul szerette a tudományát fitogtatni, különösen tanult emberek előtt.

— Tudja-e Buczik úr, hol született meg a „Talpra magyar”? — ezzel lépett be hozzá.

— Hogyne tudnám, tanító úr!... Először a Pilvax kávéházban szavalta a mi Petőfink!... Hej csuda dolog volt. az kérem, mert akkor a márciusi ifjúság, élén a lánglelkű költővel, Jókai-val és...

Buczik úr ült a kerekszékben és már nagyon belemelegedett negyvennyolcba, beszélt, dolgozott, maga pedig hallgatta tanító úr és figyelte minden mozdulatát. És most itt álljunk meg egy kicsit, hogy ráolvassam magára kedves Tanító úr a fődorlatot: egy álló hétig járt maga Buczikhhoz és a nagyidők feletti vita leple alatt ellopta elméletben Bucziktól a lábbeli-készítés tudományát. Megtanulta, hogy mire kell a sufni, lapos ráspoly, gömbölyű ráspoly, dikics, milyen hígra kell főzni a csírít, milyen a rámázó vas, gömbölyű ár, szegletes ár, kalapácsok, talpvágó kés, nyitoló, sámfavas, szurok, hogy kell szurkozni a fonalat, meg

a jó Ég tudja, mi mindent kell még tudni a cipésmesterséghez...

De ez volt magának Tanító úr egyedüli bűne a földi világban. Más semmi, semmi nem volt, én tudom és mindenki tudja.

Egy hét mulva elment aztán a kereskedőkhöz, ott megvette a legszükségesebb szerszámokat, bőrt, talpat, faszeget és ment haza csillogó szemekkel. Mintha most is látnám magas, kissé hajlott alakját, amint szorongatja hóna alatt a suszteri rekvizitumokat.

És már aznap egész éjjel dolgozott. A megtalpalt, megfoltozott cipőket odarakta az alvó kis angyalkák mellé, akik tán jó cipőről álmodtak, hogy álmuk valósággá váljék, reggel ha felkelnek...

*

Ugyebár drága jó Tanító úr, jártak a mi iskolánkba tanyai Zsellér Andrások és Jobbágy Jánosok lenvirágszínű kisgyerekei is?

Egy novembervégi reggelen, mikor hideg havas eső verte az iskola palatetejét, szánalmasan sápadt, sovány felhők csavarogtak az égen és siettek Tarcsa felé. Maga kint állt a tornácon, már meg akarta kezdeni a tanítást, mikor nyílt az iskola kapuja, azon pedig belépett elkésve a két kis Zsellér gyerek, a harmadikos Mária és kisöccse, Lajika. Az Isten hidege majd megvette őket. Éketlen rossz cipőjük tele volt vízzel, habarékkal.

— Nincs jobb cipőtök? — kérdezett rájuk.

— Nincs! — felelte vissza a kis Mária.

— Hol dolgozik a ti apátok?

— Édesapánk meghalt!... Édesanyám jár úriházakhoz mosni... De most beteg...

Akkor reggel úgy ült maga Tanító úr a katedrán, mint a szívensuftott ember, akinek minden örömet, ami kicsi még benne maradt, kiloptak a szívéből. Halkszavú volt, (én tudom, ne is mondja, hogy oda se figyelt a feleletünkre!) mereven nézett végig a padsorközön, küszködött magával. Egyszer csak hirtelen felállt és idegesen, de azért jóindulattal a hangjában azt mondta:

— Zsellér Mária és Lajika, vessétek le hamar a cipőtöket... Hozzatok ide, azután üljetek a kályha mellé!...

A két gyerek levetette a cipőt és Maga Tanító úr ott az iskola előtt szakértelemmel megvizsgálta a két rossz topánkát. Majd Turi Balázst beültette a katedrába vigyázónak és a két cipővel elhagyta a termet, bement a lakásba.

Pontosan deket harangoztak, mikor visszajött Maga édes jó Tanító úr a két pár kijavított cipővel. Elmondtuk a Miatyánkot és én figyeltem Magát, hogy akkor szívből, igazán az Istennel beszélgetett...

Két hét mulva a kis cigányfiúnak Rima Jancsinak talpalta meg a cipőjét. De ebből aztán furcsa dolog jött ki. A gyerek haza grasszált az újforma cipővel a cigánytelepre. Az apja, aki a helybéli cigánybandának volt a brácsása — állítólag minden bandában a legsemmibb ember — annyira megőrült a fia cipőjének, hogy másnap reggel el-

küldte Jancsival a sajátját azzal az alázatos üzenettel, hogy legyen szíves javíttassa ki „ott“ a tanító úr, ahol a fiáét volt szíves, mert ki sem tud mozdulni a putriból jó lábbeli-híjján... Majd jönnek már a lakodalmak, névnapok, disznótórok, mulatóságok, megfizet ő annak emberségesen, aki megcsinálja...

*

Áldja meg az Isten a halóporát is Tanító úr — eltekintve attól is, hogy a cigányfiú apjának is megjavította a cipőjét — és bocsássa meg nekem, hogy mindezeket most kifecsegem, pedig Maga míg élt szemérmesen titkolta, ámbár azért csak suttozták az emberek.

Most itt gyomlálom a sírjáról a vadfüveket és szedem az emlékeim rózsakertjéből a legszebb virágokat, hogy csokorba kössem az én kedves tanítóm drága emlékezetére. Különböznél itt semmi ujság, Tanító úr, csak az, hogy Aranyosi még most sem találta fel a perpétuum mobilét s Baranyai még mindig könyvelő a bankban, pedig már mind a ketten hajlottkorú öregemberek...

Holtakkal való barátság.

Irta: Trócsányi Zoltán.

Félünk a haláltól és szeretjük halottainkat, akik nem riasztani, vagy megtaposni járnak vissza, hanem simogatni és lelkünket édes emlékekkel melengetni.

Kevés ember dicsekedhetik azzal, hogy annyi halott jóbarátja van, mint magam. Nekem nemcsak iskolában és hivatalban szerzett jóbarátaim porladnak a hant, vagy horpadt sír, vagy búzatermő szántóföld alatt, hanem olyanok is, akiket az életben sohase láttam, akiknek az arcát, alakját el sem tudom képzelni, akiknek csak lelkét és kifejezésformáit ismerem, de ezeket jól, mert sok-sok órát töltöttem velük zavartalan, meghitt, baráti beszélgetésben.

És ezek a barátok hűséges, kedves, igaz barátok, álnokság, színlelés nélkül, sohasem volt kinyitott bicska a kezükben, amikor keblükre öleltek.

Hadd idézzem föl emlékezetüket most, a halottak havában, amikor minden ember gyertyát gyújt, vagy virágokat rendez kedves halottja sírján.

*

Az én halottaim — az én halottaim és senki másé. Barátaik már réges-régen egy földrétegben nyugosznak velük és emlékezetüket sem őrzi — sem a történelem, sem az irodalomtörténet, sem semmi más disciplina. Ők-unokáik talán nincsenek is, vagy ha vannak, már régen nem tartják a leszármazási rokonságot. Mert az én régi barátaim, az én ősbárátaim nem grófok, se nem bárók, hanem régi-régi, feketeruhás, hosszútógájú, szegény prédikátorok, akiket egész méltatlanul és igazságtalanul kitöröltek, kihagytak, kiragadtak a magyar irodalom történetéből.

Hadd idézzem föl tehát emlékezetüket azoknak a régi jeles férfiaknak, irodalomtörténeti „senkiknek,” akiknek emlékezetére ma seholsem gyujtanak gyertyát és sírjára nem tesznek virágot.

A XVIII. században, a nemzetietlen korban — azt hiszi a magyar irodalomtörténet — aludt a magyar irodalom. A szatmári békekötéstől a testőrök fellépéséig csak Rádai Pál, báró Orczy Lőrinc, Faludi Ferenc, Amadé László írtak olyan dolgokat, amelyek ma is figyelmet érdemelnek, bár az irodalmi fejlődés és folytonosság szempontjából alig jelentenek a semminél többet. Az irodalomtörténet azonban igazságtalanul bánt el azokkal a költőkkel és írókkal, akik a Rákóczi-kor után, amikor cenzúra és egyéb békjók között nyögött a magyar, nem mertek hazafias bánatuknak világi műfajokban kifejezést adni, hanem mint papok és léviták prédikációikban, főképpen halotti beszédekben öntötték ki lelkük egész liráját, hazafias és egyéb fájdalomát. Vakmerő állítás, de tudom bizonyítani a példák egész tömegével, hogy statisztikai szempontból a magyar irodalomnak ez a legnagyobb kora, a régi magyar prózának aranykora. A kitünőbbnél kitünőbb írók egész sora áll mögöttem, hogy igazoljon: Csúzy Zsigmond, Padányi Biró Márton, a veszprémi katolikus püspök, Tséri Verestói György, az erdélyi református püspök, Veresmarti V. Sámuel, Miskoltsi Sz. János, Pataki Sámuel, Jánosi György, Sárkány Dávid, Deáki József, Köpetzi János, Kulcsár János, Nádudvari Péter, Málnási László, Udvarhelyi Mihály, Zalányi M. József, Baczoni J. Máté, az Úrnak szegény szolgálói, az eklézsiának „méltatlan” tanítói, a barokk kornak nagy református-barokk írói és szónokai, a magyar nyelv és a magyar stílus őrei és fejlesztői abban a korban, amikor a mágnások, elfelejtve a magyar nyelvet Mária Terézia udvarában lejtették a „minevét”-et.

E kor írói között voltak nagy műveltségűek is és voltak prédikátorok és léviták, akik együgyűbb eszközökkel, kisebb műveltséggel és tanultsággal próbálták — legalább temetések alkalmával — megmarkolni hallgatóik magyar szívért, sűrűn intve őket a magyar haza önzetlen és önfeláldozó szeretetére. Ez alkalommal azoknak a papoknak a jeltelen sírján gyújtom meg az emlékezés mécsesét, akik nem kisebb embert temettek, mint néhai te-kéntes, nemzeti és vitézlő Rádai Pál urat, te-kéntes és nemzeti Kajali Klára asszony férjét, a Lelki hódolások című istenes énekek szerzőjét, előbb a császár, utóbb II. Rákóczi Ferenc udvari emberét, ez utóbbinak Nagy Péter cárhoz küldött követét.

A Rádai Pál felett 1733-ban elhangzott halotti beszédek Veresmarti V. Sámuel, Miskoltsi Sz. János, Pataki Sámuel, Jánosi György, Sárkány Dávid és Kármán András írták. — Beszédek gyűjteménye barokkizlésű címmel így jelent meg: „Párjához igaz és tökéletes szívnek gyógyulhatatlan sebe, melyet vett a mindenhatónak keze által... Rádai Pál úrtól a halál által lett

megfosztatásával... Kajali Klára asszony...” S az egyes prédikációk címe: „Az emberi nyavalyás testnek romlandó sátora...” a másiké „Halotti virágotska...” a harmadiké „A Krisztus Jézustól emeltett s dicsőséges inscriptiókkal megékesített Isten templomának erős oszlopa,” — de nem ám ilyen röviden, hanem szépen kicirkalmazva, hosszan, sőt hosszadalmasan, ahogy a kor izlése kívánta.

Én ma itt azokat siratom, akik kereken kétszáz évvel ezelőtt Rádai Pál urat siratták. Rádai Pál úrnak irandó ma is, mert a leányát már gróf Teleki László vette el, s az összes prédikátorai urazzák még a koporsójában is: „Ah, mert hosszas álomba merült Rádai Pál úr!”

„Tisztelettel, méltósággal, nagysággal, nemességgel, becsülettel ékes férfiak és asszonyok! Valakik itt öszve-seregettek! Mindnyájan halandó emberek! Kegyes hallgatók!” — imígyen szólítja meg a temetési gyülekezetet Sárkány Dávid uram.

„Valamint a Kigyó halálos méreggel teljes feje után, mikor előbb-előbb csúsz a földön, hosszú és messze nyuló farkát utána vonzza: mikor megáll, vagy nyugodalmat kíván, percc-formára magát békerítvén, mint egy konty, csomóba szedődik: nemkülönben a valóságos és igaz céltól való eltévelyedést, mint valamely keserű méreggel megrakott fejet több egymást üző, egymással öszve-kötött és csatoltatott hibáknak terhes és hosszan kiterjedt farka követi; — akinek pedig a hamisságnak útján eleredett elméje az ilyen hibáknak sem fejétől, sem farkától nem iszonyodik, magát ezekben megnyugtatja, a hibáknak nem kicsiny asztagát rakta össze,” — kezdi e nem éppen rövid mondatban halotti búcsúztatóját Sárkány Dávid.

De ekkor abban a régi időben a zsúfolt, hosszú mondat volt a szép. S ha a mai olvasó előveszi Sárkány Dávid prédikációját majd elfogja az áhitat őt is a nagy gondolatok olvasása közben. Amikor vigasztal, ezt mondja: „De mire töltök én olajat a tűzre? mire gyűjtök port a keserűségnek hegyére siralom a völgyéből? A bánatnak töreivel általvezettetett szíveket nem szükség jobban sérteni, sőt inkább vigasztalásnak írával kell azokat kötözni. Nem maradott-e hát flastrom e közönséges sérelemnek orvoslására? Nincsen-e semmi vigasztalásra való olaj e mindnyájunkkal köz szomorúságra?... Találok én seregekként a b. e. T. N. V. Rádai Pál úr életében bánatunknak lecsendesítésére argumentumokat“... S ezek felsorolása után idézi Enniust:

„Senki engem könnyhullatásokkal ne tiszteljen, mert az embereknek ajkakon elevenen repdesek.”

*

Szereti az ember a multat s olyankor, amikor menekülnie kell a jelenből, mert az „Úr haragja” villámaival körülte csapdos, fenyegetve mindenkit, aki szívének kedves, előveszi ezeket a régi, padlásportól piszkos, lenézett, megvetett, elfeledett halotti beszédek s egyedül üldögélő árva esti órákon vigasztalásf, enyhülést talál bennük.

A mi fájásaink.

Álmok.

(Folytatás.)

Hányszor fordul elő, hogy egész nap szomjazzuk az estét és alig várjuk már, hogy behúnghassuk szemünket s elveszítve tudatunkat, elfeledjünk mindent, ami nyom bennünket s feketévé teszi életünket...

Amikor azután bekövetkezik a várvavárt pillanat és csakugyan elalszunk, elkezdenek gyötörni az álmok s ahelyett, hogy másnap reggel üdében, frissebben ébrednénk fel, még nehezebbnek érzünk mindent s még kevesebb remény lakik szívünkben...

A kínzó álmoknak igen sok fajtája van. S a legnagyobb költő sem tudná kitalálni oly kifogyhatatlan mennyiségű rettenetes és gyötrelmes képet, amennyit kínzó álmaink, mindig újra meg újra elibénk hoznak.

Hol testi állapotainkat, testünk nélkülözéseit — éhséget, betegséget, fázást stb. — tükröznek ezek az álmokképek, hol pedig lelkünk bajait és szenvedéseit. Lelkiismeret furdalásunk, önvádunk, félelmünk, honvágyunk, reménytelenségünk mind-megannyi szörnyűséges alakban lép elibénk s tépázza szívünket.

Olyanok közöttünk, kik napközben már egészen el is altatták a lelkiismeret és önvád szavát s mindenképen a teljes közönyösségre törekszenek, gyakran álmukban nem tudják kivonni magukat annak a hatása alól, ami lelkük mélyében él és amit nappali tudatukkal teljes erővel igyekeznek elnyomni magukban.

A kínzó álmok között talán legerősebb hatásúak a visszatérő álmok, vagyis azok, amelyek mindig megismétlődnek. Ezek közé tartoznak a ránk-rárohanni s minket széttépni akaró fenevadak! Rohanunk előlük, menekülünk minden erőnket összeszedve, majd kiszakad a szívünk s majd megőrülünk a félelemtől, mignem kimerülten, kiizzadva fel nem ébredünk — — — Amikor újra elalszunk, újra kezdődnek, ha ma nem, holnap vagy holnapután.

Vagy várunk valakit álmunkban lélekszakadva, nagy-nagy örömmel, akit a világon legjobban szeretünk: anyánkat, gyermekünket, legnagyobb jötevőnket s amikor megérkezik, észrevesszük, hogy nem gondoskodtunk jöveteléről. Nem takarítottuk ki lakhelyünket, nem hordtuk ki a szennyes vizet, nem söpörtük ki a földről a szemetet, minden körülöttünk mocskos, foltos, szégyenteljes... s amikor legközelebb megérkezik — ó kínok kínja! — ugyanígy cselekszünk!!

Máskor ünnepnap van. Mindenki, aki valaha jó volt hozzánk, egybegyűlt, hogy örömet szerezzen nekünk s mi nem találjuk helyünket, mert bűnünk jele velünk van s ezt nem tudjuk előlük elrejteni! Pedig rettenetesen szégyeljük s életünket odaadnánk azért, hogy ne okozzunk fájdalmat nekik, kik csak jót és örömet érdemelnének tőlünk.

De hiába, nincsen segítség! Se égen, se földön nincs hely, hol elrejthetnénk szégyenünk jelét, mi — előre tudjuk, — a legnagyobb bánatot hozza azoknak, kik jók hozzánk...

Álruhában hányszor találkozunk azzal, aki minden bajból ki akar menteni, de nem ismerjük őt fel, bántalmazzuk és csak akkor eszmélünk arra, hogy mit tettünk, amikor megbénítottuk erejét...

E sorok majd valamennyi olvasója tudna újabb lánc-szemét fűzni e felsorolt álmokhoz. Hisz majd mindegyikük ismeri a gyötrelmes nappali élet egy ikertestvérét: a gyötrelmes álom-életet. Egyik élet aláássa a másikat. Egyik a másikba gyökeredzik:

Nappali tetteink, nappali érzéseink előidézik éjjeli életünk hangulatait és képeit, — alvásunk utóhatása pedig befolyásolja mindazt, amit ébrenlétben teszünk és érzünk, még akkor is, ha álmaink képeire nem emlékezünk vissza, csak ébredéskor jelentkező tompa érzésünk mondja, hogy az épen elmúlt éjszaka megint sötét nyomokat hagyott lelkünkön és életbírásunkon.

Ha jól magunkba nézünk, elmondhatjuk: életküzdelmünk sikeres megvívása szempontjából nem elegendő arra igyekeznünk, hogy ne töltsük álmatlanul az éjszakát, vagyis, hogy ténylegesen aludjunk estétől reggelig, — hanem el kell érniünk azt is, hogy alvásunk üdítő, békés, reményteljes, erőteljes legyen.

A kérdés az, miképen érhetjük ezt el?

(Folyt. köv.)

Egy mély este.

Írta: Raab Mihály.

Az élet még rejtve zengett Kálay, a kispap előtt, midőn a késő őszi alkony homályos színeiben fűrészelve lelkét a magányos sétáján borongott. Maga se tudta hogy-hogynem, sírt. Siratta magát a boldogszinű igazságot. Siratta mindazt, ami a lelkét szorongatta, ami elzárja a lelkét és amitől félt. Panaszos imával kérte a mindenség Urának kegyét.

Megadnám magam, — így mondta — Isten, a sorsomnak, de tudom, látom, te itt vagy, csak beszélni nem tudok veled...

Azon a mély estén történt, midőn ahhoz a tóparthoz ért, mely a szeminárium kertje alatt fekszik. A nap pírjától téglavörös színben álló kőkerítésre akart rátámaszkodni, mikor mintha megcirógatta volna valaki, mintha cirógatás érte volna az arcát, sejtelmesen. Szélcsend volt. Megborzongott. Biztatta magát, hogy nincs semmi az Istenen kívül, ami félelemre méltó.

Az alkonyi estén tündérek sétáltak a vízen. Neki támaszkodott annak a kőnek, minek sötétzöld mohája csendesen társalgott a sötétülő vízzel.

Egyszerre beszélést hallott. Jóleső hangon, melyet mintha régen ismert volna. Hirtelen megigazította a gallérját, átsimitott jobb kezével a

haján, majd figyelt abba az irányba, ahonnan a a beszélő hangját vélte hallani.

A kert fái sötéten hajoltak egymásra. A sötét fák közt az ösvény oldalán fehértörzsű nyírfák állt. Egyebet nem látott. Pedig határozottan hallotta, hogy a közelében szóltak. De ki szólt? Nagyon meghitt és ismerős volt, de nem emlékezett senkire, kinek oly jólesett volna a hangját hallani. Lesett rá és hallgatózott, sokáig. Az este lassan az éjbe húzódott. A fák némák és csendesek voltak. A kispap sokáig figyelt. Semmit se észlelt. A csillagok méltóságosan ragyogták be az este mélységét. Ott állt még sokáig a kispap. Lelkét lassankint ismét átengedte az ég természetének, s az feltárult a csillagok felé. Most csendülve szólt ama hang:

— Eddig kint kerestél. Keress most bent, magadban!

Ráismert. Ugyanaz a hang volt. Régi, meghitt, ismerős. Gyöngye gyermekkorában hallotta utoljára. Mikor még Isten kezét nem eresztette el gyámoltalan kicsiny keze.

Magyar- finn kultúregyezmény.

Írta: Nagy Emil.

Magyar lelkünk mélyéből meleg szeretettel köszöntjük a finn testvérnemzet közoktatásügyi miniszterét, aki a finn-magyar kulturális egyezmény aláírása és művelődési intézményeink megtekintése végett jött Magyarországra.

Hogy a magyar kultúra mennél alaposabb megismerése mennyire jelent értéket a finnek számára, annak ecsetelésére nem mi vagyunk hivatva, hanem csak ők maguk. De azt jól tudjuk, hogy kedves északi testvéreink már a múlt század elejétől kezdve nagy szeretettel foglalkoztak a mi kultúránkkal. A magyar politikai ébredés nagy alakjai, közöttük Széchenyi és Kossuth, s irodalmunk kimagasló nagyságai, közöttük leginkább Petőfi és Jókai, a finn kultúrának már sok évtized óta szinte lelki kiegészítő részét képezik.

De arról is egészen bizonyosak vagyunk, hogy mi magyarok nagyon sokat nyerünk kulturális eszmei lényünk nemesedése terén, ha igyekszünk mennél mélyebbrehatólag megismerkedni az északi testvérnemzet művelődésével s egész érzelmi és gondolatvilágával.

Ismerek külföldön egy orvosi intézetet, ahol megvizsgálják az embereknek a vérének s a vizsgálat eredményéből megállapítják, hogy az illetőnek főleg milyen irányú táplálkozást kell követnie, hogy egészsége a lehető legjobb legyen.

Ha az én magyar fajtámon elvégzem ezt a vérvizsgálatot, úgy ahhoz a megállapításhoz jutok, hogy nekünk szükségünk van arra, hogy jó sokat vigyünk bele erkölcsi szervezetünkbe a finn testvérnemzet lelkivilágából.

Egymáshoz közel eső származási vidékekről jöttünk Európába.

A mi vezéreink, élükön párducos Árpáddal, ide vezették a puszták harcias népét a Duna-Tisza, Dráva, Száva s Tátra, Fáttra, Mátra vidékére, ahogy azt a magyar nemzeti címer is kifejezi, s Szent István szervező munkája a kereszt jegyében állandósította a magyar impériumot az európai — akkor még műveltebb — népcsaládok mellett. De tudjuk, hogy ez az új otthon veszélyes otthonnak bizonyult. Nemcsak a tatár zúdult ránk irtóztatós fegyveres csordájával s olyan pusztítást végzett a magyarok soraiban, hogy Béla királyt méltán új honalapítónak nevezi a történelem — nemcsak a törökkel kellett verekednünk évszázadokon át rettenetes faji vérveszteség árán, de belekerültünk a germán és szláv kettős nyomás közé is.

Nekünk északi fény helyett Mohi-pusztta, Mohács, Majthényi sík, Világos és végül Trianon sötétsége lett az osztályrészünk.

Ennyi csapás s ennyi balszerencse bizony jócskán megtépázta magyar lelkünk bizakodó idealizmusát és sokat pusztított a nemzeti faji optimizmus romantikus virágoskertjében, hogy ott egészen érthetőleg sokak lelkében a csalódottság, kiábrándulás és lemondó pesszimizmus csúf kárteknony dudvája verjen tanyát.

Ez ellen minden módon harcolni a modern magyar kultúra legelsőrendű feladata.

Ebben a harcban nagy segítségünkre lehet a finn testvérlélekből való erkölcsi táplálkozás.

Nekik is voltak ugyan rossz napjaik, ők is szenvedtek az elnyomatás sorvasztó súlya alatt, de nagyban és egészben mégis védettebb helyre, népi és faji értelemben a pusztító viharok útján kívül eső vidékre vitte őket a sors, s ebből folyólag az ő lelkükben élénkebben megmaradt a faji önbizalom, idealizmus és romantikus optimizmus virágerdeje.

Ennek a finn virágerdőnek a gyökereiből és magvaiból kell áthoznunk mihozzánk mennél nagyobb mennyiséget, mert erre, mint a szebb magyar jövő kiépítéséhez szükséges lelki kincsre szükségünk van, s ennek kell lennie a mi szempontunkból a finn-magyar kultúrkapcsolat legértékesebb gyümölcseinek.

Szeretik-e az állatok a zenét?

Sok régi történet és monda szól arról, hogy a zenének milyen csodálatos hatása van az állatokra. Ha nem is hiszünk ezekben, mégis sok megfigyelés bizonyítja azt, hogy vannak tényleg állatok, amelyek szeretik a zenét! Az egerekről tudják már régen, hogy a zongorázásnak igen nagy kedvelői. Ilyenkor velükszületett félelmüket úgy elfelejtik, hogy világos nappal is előbújnak rejtekhelyükről s hallgatják a zenét. Ha sikerül nekik a zongora belsejébe bújni, a húrokon szaladgálnak és a pendülésekben gyönyörködnek.

Német vadászkutyát és egy házinyulát láttam egyszer, mind a két állat nagy barátja volt a zenének. A kutya farkát csóválva feküdt le mindig

a zongora mellé, ha úrnője játszani kezdett; a szelidített házinyúl pedig kint játszadozott a kertben, amikor meghallotta a zongora hangját, bukácsolva szaladt be a házba, leült a zongora mellé s figyelmesen hallgatta a játékot. Ha a szoba ajtaja zárva volt, addig kopogtatott, míg be nem engedték.

Hogy a foka mennyire szereti a zenét, azt már az ókorban is tudták. Ez a szenvedélye végzetévé is vált. Ha a matrózok a horgonyt felcsavarják, énekelni szoktak, ilyenkor a fókák fejüket a vízből kidugva, egész közel jönnek a hajóhoz s könnyen el lehet fogni őket. Az éneknél is jobban csalogatja az állatokat a harangzúgás. Ha megszólal a parton egy harang, sietve a hang irányában úsznak a part felé, mereven arra felé néznek és hallgatóznak. Fókavadászok és sarkutazók ugyanezt figyelték meg hegedű hangjánál és füttyülésnél is.

A hegedű hangja egyéb állatot is vonz. Magam láttam egyszer egy fiatal csimpánzot, nem tudta mit csináljon örömebe, mikor hegedű játékot hallott. Dabolni kezdett lábaival az asztalon, ajkát előredugta és hu-hu-zott, ami csimpánznál az öröm kifejezése. Egyszerre leugrott a földre és forogni kezdett. Ha felhagytak a zenével, dühösen kiabált s el akarta venni a hegedűt a játékostól, amikor tovább játszottak, ismét táncolni kezdett. Amikor pedig a hegedűt visszatették tokjába, rugdalózni és kapálózni kezdett, mint a nevetlen gyerek, akitől játékát elvették...

De nemcsak a magasabbrendű állatokra, mint a csimpánz, hanem rovarokra is hat a muzsika. Konyhában szaladó svábbogarak megállnak, ha megpendítünk egy hűrt; vizipoloskák pedig össze-vissza szaladgálnak, ha ezt hallják. Egész szúnyograjok zuhannak le a magasból, ha valaki a hegedűn a magas D vagy E hangot meghúzza. Ugyanezt észleljük a szúnyogoknál, ha ezt a hangot énekelni hallják. Hermann Landois, a híres zoológus, ilyen tapasztalatait egészen varázsló módjára használta ki.

Ő maga mesélte el, hogy nagyon sokat bosszankodott szolgálja miatt, aki munkátlanul ténfergett a kertben. Véletlenül meglátta, hogy nagyobb szúnyograj van a közelben. Landois magához hívta szolgálját és fejhangon a magas E-nek megfelelő fekvésben beszélt hozzá: „Csípjenek agyon a szúnyogok, ha nem tisztítod meg rendesen a csizmámat!” Parancsszóra ebben a pillanatban leszállt az egész szúnyograj s a szolga rémülten menekült a kertből. El is mesélte mindenfelé, hogy gazdája az ördögökkel cimborál, mert már a szúnyogok is engedelmeknek neki.

Ezek a kísérletek azt is megmagyarázzák, miért hatnak egyes állatokra bizonyos magasságú és bizonyos csengésű hangok. Az állatok saját hangkincse között bizonyára vannak olyan hangok, melyek az ember által játszott hangszer hangjainak magasságban és színben megfelelnek.

Ezt igazolják azok a kísérletek is, melyeket fuvola segítségével végeztek a berlini állatkertben egy sereg emlősállattal és madárral. A tapírok,

melyeknek egészen furcsán éles füttyhangjuk van, abbahagyták az evést és feszülten figyeltek a fuvola hangjára. Ha a fuvolával másfelé mentek, ők is abba az irányba néztek, ahonnan a hangokat hallották. Az egyik állat, ha megszűnt a zene, mindig ugyanazt az éles hangot adta. Hasonlóan viselkedtek a vaddisznók is. Amikor megszólalt a zene, előjöttek odújukból és hallgatták.

A zene nagy hatással van a baglyokra és sasokra is. Egy kis macskabagoly előrenyújtott nyakkal figyelt, úgy, hogy fülének kis fedelét a hang irányába fordította. A sasok füttyültek, tollakat berzentve s egész közel jöttek a rácshoz.

Hasonlóan reagáltak a harangzúgásra is az állatok. Választottunk három, tercre hangolt harangot s ezekkel kísérleteztünk. Tehenek, ha legelés közben eltévednek, megismerik mindig a vezérkolompos csengetyűjét s a hang után mennek vissza. Ismeretes, hogy a lovak jobban ismerik a különböző trombitajeleket, mint a lovasági tiszték és kimustrált lovak még évek múlva is hegyezik a fülüket, ha a jelzést hallják. Úgy látszik, jó zenei emlékezőtehetségük is van.

Zeneileg legtehetségesebbek a madarak, ezek közt egész elsőrangú énekesek vannak, tehát hitványos zenészek.

A magyar szakácsművészet nagy díszérmet kap a párisi világkiállításon.

A világkiállítás keretei között működő francia és külföldi éttermek sorra díszvacsorán látták vendégül a kiállítás gasztronómiai bírálóbizottságát, amely a szakácsművészeti díjak kiosztása felett dönt. A magyar pavillon étterme most vendégelte meg az előkelő bizottságot.

A nemzetközi bírálóbizottság a kitünő vacsora és a nemes borok hatása alatt elhatározta, hogy a jövő évi nemzetközi gasztronómiai értekezletet Budapestre fogja egybehívni s a magyar szakácsművészetet a világkiállítás nagy díszérméire fogja felterjeszteni.

Szivacs-halászat.

Olyan síma és mozdulatlan volt a tenger, mintha egyetlen óriási üveglap lett volna. Mint valami határtalanul nagy akváriumban, úgy lehetett belátni mélyen a vízbe, le egészen a fenékgig, szinte azt hitte az ember, hogy csak le kell nyulni a vízbe és megfoghatja, megtapogathatja azt a rengeteg „kiállított tárgyat,” amit a természet egybehordott. Annyira érdekes volt a látvány és annyira csodálatos a tenger mozdulatlansága, hogy meg se mertünk moccani azon a sziklán, ahol ültünk és csak mereven bámultunk bele a vízbe. Lenn a tengerfenéken — lehetett vagy 10—15 méter, vagy még több, esetleg kevesebb, nem lehetett megállapítani, mert a víz tükrözése nagyon csalóka a nem szakavatott szemnek — élénk élet nyüzsgött. Furcsa, soha nem látott alakú halak lebegtek ide-oda olyan könnyed siklással, amint

az akváriumban annyiszor megcsodáltuk, lomha, nagy rákok mászkáltak, mégpedig előre, megcáfolván a róluk elterjedt híreket, hogy csak hátrafelé tudnak mozogni, minden színes képet megszegyenítően szivárványszínben tündöklő medúzák lebegtek, mint valami csodálatos vízi ejtőernyők, kagylók és csigák, tengeri csillagok heverték és mozogtak a fenéken, annyira tele volt minden étellel, hogy még azt is hajlandók lettünk volna elhinni, ha a sziklák is megmozdulnak lenn a mélyben és kiderül róluk, hogy valami újfajta tengeri szörnyek.

De nemcsak mi bámultunk bele meredt szemekkel a vízbe, hanem a szomszéd sziklán egy meztelen felsőttestű halászember állt mozdulatlanul, a jobbkezében egy hihetetlenül hosszúnyelű, háromágú hegyben végződő szigonyt tartott és úgy meresztette a szemét lefelé a vízbe, hogy nem is vett tudomást arról, van-e valaki mellette. Pár percig figyelt feszülten a halász, azután a hosszúnyelű szigonnyal lebökött a vízbe és már húzta is kifelé a zsákmányt: egy jókora dinnyenagyságú kerek valamit, olyan volt, mint egy óriási borjúmáj, vörhenyes barna színű, nyálkás, rugalmas, tehetetlen tömeg volt, amit a halász nagy ügyesen felnyársalt a szigonyával és a szárazra lóditott. Ez a jelenet még néhányszor megismétlődött és egy óra múlva már jókora halom ilyen furcsa, nyálkás tömeg feküdt egy csomóban.

A halász befejezte a munkáját és ekkor tudomást vett arról is, hogy ott vagyunk és kérdéseinkre elmondta, hogy a titokzatos művelet, amit végzett, a legprimitívebb szivacsihalászat volt. A hosszúnyelű szigonnyal a sziklákra tapadó szivacs-testeket feszegette le és hozta a felszínre, a további munkát már a gyerekek és az asszonyok végzik. A gyerekeknek tényleg egyszerű multságuk volt, jókora husángokkal ütötték-verték a dinnyeformájú nyálkás testeket, lábbal is tapostak rajtuk, az asszonyok pedig újra és újra megmosták a tengerben a minden püfölés ellenére is duzzadt testeket és egy pár verés és mosás után kész volt a — szivacs, úgy ahogyan a fürdőszobában látjuk és használjuk.

A szivacs az általában ismert alakjában annak a tengeri lénynek a csontváza, amelyet dorongokkal és taposással kisajtolnak belőle. A nyálkás szivacs-állat megsemmisül, a csontvázat pedig a napon megszáritják és már szállításra kész áru. A dalmát tengerparton sok halászcsalád él a szivacs vadászatból, bár már ezen a téren is jelentkezik a nagy konkurrencia, mint mindenütt a világon. Egyre kevesebb lesz az olyan halász, aki az ősi Neptunzigonnyal áll lesben és kivár egy olyan napot, amikor a tenger felszíne tökéletesen mozdulatlan és mélyen be lehet látni a vízbe.

A magányos szivacs-vadászok helyett ma már egész hajókat szerelnek fel a szivacsgyűjtéshez szükséges modern eszközökkel és szabályszerű buvármunkával szedik össze a szivacsokat a tenger mélyéről. Így természetesen jóval több a zsákmány és egy egy eredményes vadászat után tekintélyes összegeken osztozkodhatnak a részvénytársaságok

módjára működő alkalmi szivacsihalász társaságok. A hasznot egyenlő részekre osztják, ebből hat részt kap a hajótulajdonos, három-három részt kapnak a buvárok, akik tulajdonképp a legnehezebb munkát végzik, 2—2 a hajógépész és 1¹/₂—1 rész jut a legénység minden egyes tagjának, akik a segédmunkát végzik.

Találtak már akkora szivacsot is, amely négy hektoliter vizet tudott könyvedén magába szippantani, de ennek semmi gyakorlati jelentősége, vagy értéke nincs. A szivacsihalászat nem könnyű, bár nem veszedelmes mesterség, de van egy komoly ellenfél: a gumiszivacs-ipar. Amióta kitalálták a mesterséges szivacsgyártást, a szivacsihalászat haladoklik.

Márvány-felhőkarcolók Milanóban.

Aki igazán ismeri Olaszországot, a sok fontos és érdekes nagy olasz város között mindig Milanót kellett, hogy a legmodernebbnek tartsa. Minden új irány, új szellem itt talál elsőnek kaput dél felé. Maga a faszizmus is itt született meg és csak azután hódította meg Rómát, amely ma modernségben is versenytársa kezd lenni a lombardiai metropolisnak. De amíg Milano mindig a jelennek élt és lázas munkával a jövőnek egyengette útját, Róma a múltjának és a múltjából élt hosszú évtizedeken át, majd abból a földrajzi előnyéből, hogy Itália fővárosa és a pápának, a kereszténység fejének székvárosa. Csak most, a faszizmus korában lendült fel, tudományos élete mellett, Róma kereskedelme és ipara is, de az igazi kereskedelmi és ipari metropolis, a szellemi élet kohója Milano volt évtizedek óta és ma is az, még inkább, mint valaha, habár a faszizmus ma már Rómában óhajtaná központosítani az összes alkotó erőket. De az „örök város“ minden igyekezete mellett is, Milano állandóan nyomában van, még népesedés dolgában is: lakóinak száma alig pár ezerrel kevesebb, mint Rómáé, amely pedig — igaz, hogy némi állami intervencióval, a központosítási törekvéseket szolgáló telepítésekkel, át-helyezésekkel stb. — ma már túlhaladja az egy-millió és kétszázézer lelket.

Az utolsó évtized alatt Milano több mint kétszázézer lakóval gyarapodott. De míg Róma lélekszaporulatának javarésze „bevándorlottakból“ (vagyis nem ott születettek) kerül ki, Milano, hogy úgy mondjam „természetes úton“, születések révén szaporítja lélekszámát. Valóságos amerikai tempóban növekszik és fejlődik. Nem csoda tehát, ha az amerikai stílus meglátszik újabb épületein is! Milanóban, az utóbbi egy-két évben, felhőkarcolók egész sora született meg! A város központjában éppenúgy, mint olyan vidékeken, amelyek még pár év előtt a legsötétebb külvárost jelentették, de amelyek újabb „centrumok“ lettek, míg az újabb külvárosok ma már a rizsföldeket érintik.

Alig pár esztendeje, hogy egyik napról a másikra, pár kilométerrel a régi öreg indóház mögött, új pályaudvart kapott Milano. A körtöltést,

amelyen a vonat befut a városba, természetesen szintén kijebbné tolták kilométerekkel. A régi pályaháznak, akárcsak a régi körtöltésnek ma már nyoma sincs... Leborotválták őket a föld színéről és helyükön káprázatosan szép új palotasorok nőttek ki, szinte éjszakáról virradóra vasbetonból, cementből, termésköböl és — márványból.

Milano, amely ősi római város (Mediolanumnak hívták valamikor), ma egész Itália, sőt egyes részeiben Európa legmodernebb városa. Az építkezés „racionális” stílusa — a skatulya-rendszerű házak unalma és bántó egyformasága — itt, az olasz „Novocento”-ban latinus karaktert kapott: színt, ötletet, változatosságot, szinte eredetiséget is. Éppen a régi pályaudvar helyén és az onnan az új óriási pályaudvarhoz vezető páratlanul széles, fasorokkal szegélyezett sugárúton épültek azok a tiz-tizenkéteemeletes bérpaloták, amelyek mellett a régi négy-, öt-, hateemeletes „nagyszállók” ma már elavult házacskáknak látszanak. Ezek az új sugárutak, amelyeket valóságos parkokká szélesítettek ki, ma még túlméretezetnek tőnnek fel a mai forgalom szempontjából, de mellett a hihetetlen dinamikus fejlődő mellett, amely Milanot jellemzi, egy-két évtizedtől kell csak, hogy a lombard főváros forgalma beléndőjön ezekben az óriás-sugárutakba, ahol négyes sín páron siklanak már ma a világ legmodernebb, áramvonalas, felhúzódo lépcsőjű villamosai és a sínektől jobbra-balra széles autóutakon robognak a gépkocsik, velük párhuzamosan, az egyirányú közlekedésre berendezett metropolisban, hogy a gyalogjárók számára viszont külön páróles szélességű „járda” maradjon még... Mindenütt széles utcák és utak: az autóközlekedés, a folyton növekvő forgalom megváltoztatja a városok arcát!

A régi Milanóban, a belvárosban — a „centro”-ban, amint itt mondják —, szintén eltűnőben vannak a keskeny, kanyargós, szűk utcácskák, amelyek a mai közlekedésre igazán alkalmatlanokká váltak. A városrendészet nevében a csákány már évek óta kíméletlenül dolgozik az ócska és művészi szempontból értéktelen háztömbök között, amelyeket egyenest eltűntet, leborotvál a föld színéről, még közvetlenül a Dóm közelében is.

Milano több mint száz esztendő óta valósággal városépítészeti rendszer nélkül épült. Igaz azonban, hogy legutolsó városrendészeti terveit nem kisebb ember parancsára készítették el, mint I. Napoleon, akinek nevét utca és körút is őrzi. Az ő elnöklése alatt készítette el őt híres olasz építős ezeket a terveket, amelyeknek nagyrészt meg is valósították. De aztán vagy száz évig semmi sem történt. A legújabb, mostani tervek viszont Mussolini akaratának köszönhetik megszületésüket: Mussolini parancsára fiatalítják meg most Milanót, aki például egyik napról a másikra kifarancsolta a híres Dóm-térről az egyre fejlődő autó- és gyalogos forgalmat zavaró villamost. Ma a villamos a Dóm-tér egyik oldalán is csak rövid részén halad, hogy rögtön elkanyarodjon egy mellékutca-ba és szabadon hagyja a gyönyörű teret, amely azelőtt asz-

falltal volt burkolva, most azonban, Mussolini parancsára egyszerű ornamentikájú, színes márványlemezekkel van borítva. A magasból nézve olyan most ez a hatalmas tér, mint óriási, színes virágágy, vagy mint gigantikus, tarka szőnyeg, amelynek rajzát józan egyszerűségében is igazi művész tervezte!

Új szépséghez jut Milano úgy a „centro”-ban, mint a külső részeken, mert ha az új utak és új, modern paloták kedvéért százával és százával bontják is le a régieket, persze azt, ami művészetet jelent, megvédik, megmentik az utókor számára. Így például a Dóm-tér melletti (tehát a legközpontibb fekvésű) Piazza Mercantini a kereskedők tizennegyedik századbéli székházához nem nyúlhat semmiféle városrendészeti terv, mint ahogyan az új, tizennégyemeletes üzletház, a Lanital felhőkarcolójával szemben érintetlen szépségében meghagyták az ősi San Babila-templomot, amely pedig megtöri az új sugárút, a Corso del Littorio egyenes vonalát. Itt — a „centro”-ra vonatkozó építési szabályok értelmében — csak árkádos házakat szabad építeni. Az új árkádos paloták nagyrésze márványburkolatú nem csak belülről, de kívülről is. Díszes kapualjai, lépcsőháza színes, az utcai külső falai pedig rendszerint szürke, de olykor fehér, sőt fekete márványból is valók. Ezt a fényűzést egyetlen más modern város sem engedhette meg magának: de Milano, a márványok hazájának, Itáliának leggazdagabb városa megteheti ezt is, nemcsak mert itt olcsó a márvány, hanem mert azzal, hogy márványt használnak fel a vasbetonos modern építkezéseknél is, ismét kenyérhez juttatnak tízezer és tízezer márványbányászt és munkást, akik alig pár év előtt is még kenyér nélkül állottak, mert kezdett kimenni a divatból a márvány. Az olasz építészek hozták ismét divatba és most újra teljes erővel dolgoznak az olasz márványbányák, egyelőre még csak olasz paloták számára, de lehet, hogy nemsokára már a külföld is beáll újra a márványbarátok közé, ha nem is carrarai szobrok, hanem burkolólemezek formájában fogja vásárolni a márványt.

Milano képe ma már annyira megváltozott, hogy aki jól ismerte is a lombardiai főváros szűk sikátorait, az osztrák-uralom idejéből ittfelajított kisebb-nagyobb házait és villamos-csengetéstől hangos corso-it — ahogyan Milanóban a főútvonalakat nevezik —, ma már temérdek újdonságot talál. A csodatevő fasiszta-uralom mintha csak kicserélte volna. Nyílegyenes utcák, új épületsorok keletkeztek szerzte az óriási területű városban.

Modern felhőkarcolók, tobzódás a márványban, parkszerű, széles sugárutak... A műkincsekben gazdag régi Milanóban alig egy-két év alatt egy új Milano nőtt ki a földből.

Felelős szerkesztő és kiadó:

GÖLLNER MÁRIA.

F. jótékonyági rolyóirat szerkesztősége és kiadóhivatala:

FOGHÁZMISSZIÓ HELYSÉGE,

Budapest, V., Markó-utca 27. földszint 6. szám.